שמעלו לרבן גמליאל ולא היה בידו ועלו שמיהם: ז [**קרסמוה**]. פי' הר"ב לשון יכרסמנה שהקוף"ק והכ"ף שמיהם ממונח החיך ולכך מתמלפין. ולתימי להרמב"ן נפי' המומח בפ' לאמור בפסוק בעצם היום הזה שכתב ז"ל ויש**מ**מעו מכמיס בכל לשון עכבה כ"ף נגזר מולא יעקבם כי ישמע קולו (שיר ג) ויאמרו מתקשט מן מכשיטין ואמרו קרסמוה נמליס מן יכרסמנה מזיר מיער עכ"ל): **שחובת הפאה**. ובפי' הר"ב שמובת הקליר וכן הגירסא במשנה שבדפוס ס"ס ירושלמי:

חִטִּין, אִם עֲשָׂאָן גֶּרֶן אַחַת, נוֹתֵן פֵּאָה אַחַת. שְׁתֵּי גְּרָנוֹת, נוֹתֵן שְׁתֵּי פֵּאוֹת: ז שָׂדֶה שֶׁקְּצָרוּהָ גּוֹיִם[יא], קְצָרוּהָ לִסְטִים[יב], קִרְסְמוּהָ נְמָלִים[יג], שִׁבְּרָתָהּ הָרוּחַ אוֹ בְּהֵמָה[יד], פְּטוּרָה[טו]. קָצַר חֶצְיָהּ וְקָצְרוּ לִסְטִים חֶצְיָהּ, פְּטוּרָה. שֶׁחוֹבַת הַפֵּאָה בַּקָּמָה[טז]: ח קְצָרוּהָ לִסְטִים חֶצְיָהּ וְקָצַר הוּא חֶצְיָהּ, נוֹתֵן פֵּאָה מִמַּה שֶׁקָּצַר. °קָצַר חֶצְיָהּ וּמָכַר חֶצְיָהּ, הַלּוֹקֵחַ נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל[יז]. קָצַר חֶצְיָהּ וְהִקְדִּישׁ חֶצְיָהּ, °הַפּוֹדֶה מִיַּד הַגִּזְבָּר, הוּא נוֹתֵן פֵּאָה לַכֹּל:

ז **שדה שקצרוה גויים**. לעצמן °ולא שקצרו פועלי גויים ליתרומת דמז הוי כאלו קצרוה ישראל: **קרסמוה נמלים**. דרך הנמלה לחתוך °קנה השבולת מלמטה ולזה קורים קרסוס °לשון יכרסמנה מזיר מיער (תהלים פ'): **פטורה**. דכתיב גבי פאה ובקוצרכם, עד שתהיו חתם הקוצרים: **שחובת הפאה בקמה**. כלומר חובת הפאה של זה היתה בקמה. ונהי דאם כלה שדה מזרע פאה לעומרים וחייב להפריש פאה מן העומרים, הני מילי היכא דכלה הוא, אבל הכא הוא לא כלה: ח **הלוקח נותן פאה לכל**. שחובת הפאה ממה שקצר נשאר זה החלי שקנה הלוקח והוי כאלו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר הוצאת הפאה שנתחייבה אותה השדה וכן הפודה מן הגזבר יוציא הפאה כולה מן החצי שפדה.

מיד הגזבר מוציא מן החלי שפדה הפאה הרחויה לשדה כולה:

פירוש המשניות להרמב"ם

כגון הלל ושמאי שקבלו משמעיה ואבטליון המקבלים מיהודה בן טבאי ושמעון בן שטח כמו שהתבאר במס' אבות.

ז **קרסמוה**. כמו כרסומה והוא מענין כריתה ואולי הם ב' לשונות בלשון הקדש ויאמרו קרסם וכרסם בענין כריתה ואמר הכתוב בחיוב הפיאה ובקצרכם שנהיה אנחנו הקוצרים. ומה שאמר **קצרוה נכרים**. כשיקצרוה לנפשותם או לעשות היזק אבל אם ישכור אותם או קצרו לבעל השדה הוא חייב פאה.

ח כשידע הלוקח **שקצרו חציה** נתחייב בלא ספק לתת כל הפאה המחוייבת לתת לאותה שדה לפי שאין לו רשות למכור מתנות (הקב"ה) [עניים] ולפיכך יהיה כאילו לא מכר לו אלא מה שנשאר בשדה אחר הוצאת הפאה שנתחייבה אותה השדה וכן הפודה מן הגזבר יוציא הפאה כולה מן החצי שפדה.

מלאכת שלמה

ז **שדה שקצרוה עובדי כוכבים כו'**. פי' ר"ע ז"ל שקצרוה לעצמן והוא פי' הירושל' ולא תקשי דל"כ היינו לסטים דה"פ כשהיו הבעלים עובדי כוכבים וקצרוה ואח"כ נתגיירו והייגו דמייתי הר"ש וגם הרא"ש ז"ל בתתני' תמ"כ ובקוצרכם פרט לשקצרוה עובדי כוכבי. מכאן תמרו עובד כוכבי שקנה את שלהו ואח"כ נתגייר פטור וכו': **שברתה הרוח**. פ' ר' ישמעאל דתמרו דף ע"א בגייתא [הכל מודים תרש מפסיק לא תרש היו מפסיק]. וז"ל הרש"ם ז"ל. שקצרוה לסטים. שדה של ישראל שקצרוה לסטים ישראל ולא הפסיקו לגזול העומרים על שנתו עליהם והניחום פטור דנפקא לן בתו"כ פ"ת פ' קדושים מדכתיב ובקוצרכם את קציר תרכם אתם מקנרו שדה שלכם ולא לסטים דתרי ובקוצרכם כתיבי. ובירושל' מפרש מי בעינן שיחפרו בשדה שימין ומערות דקנו השדה בשניים: **קרסמוה נמלים**. מלשון יכרסמנה מזיר מיער בתלוף קו"ף בכ"ף. כמו תכלי תן שמיא תל' קול. קופצ כופצ. ודרך הנמלים לקרסס קנה השבלת מלמטה. וה"ט דשברתה הרוח או בהמה. וטעמא דכל שאין רלוי לגילה גילה מעכבת בו: **קצר חציה וקצרו לסטים חציה**. פטורה לגמרי אף מה שהוא קנר לא מזרע פאה לעצמן ופטור בין ממה שקנר בין ממה שהניח וקנרוה לסטים. וטעמא כדמפרש בן מקרא לעיל. וכשקנר תציה אח"כ חותו החלי הוא דמתייב ותו לא. הלכך נותן פאה ממה שקנר: **קצר חציה ומכר חציה**. נקמה כיון דבמה שקנר שייך מוצת פאה להא ובקוצרכם קריין ביה הלכך מי שלקח הקמה מייב ליתן ג' מס' על כל השדה: **הפודה מיד הגזבר הוא נותן פאה לכל**. והוא שפדאו קודם קנירה דהקדש כדאיתא בירושל' ונותן פאה לכל דהא בקנירת תציה הרא"ש ובקוצרכם קריין ביה עכ"ל ז"ל: **שחובת הפאה בקמה**. ורמה שכ"ל שחוצת הקליר בקמה לפי מה שפי' ר"ע ז"ל וכ"ה בירושל'. אבל בפי' הר"ש והרא"ש ז"ל מלאתי שחוצת הפאה בקמה וכן בהר"ש שיילי"ו ז"ל וכדאיתא: ח **הלוקח נותן פאה לכל**. כי ידע הלוקח שהמוכר לא נתן פאה למנייה שקנר כיון שהיה בדעתו לקנור הכל וחלק העניים לא קנה ומדעתא דהכי קנאה שיתן פאה לכל. הרא"ש ז"ל. ולעני' בקמוך כתבתי פי' הר"ש שיילי"ו ז"ל:

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

לג. לעצמן. בגזילה: **לד.** נ"ל דר"ל אפילו גזלן ישראל: **לה.** הגמליס דרכן לגנוב השבליס קמוך לשרשן וחמוך כזה נקרא קרסוס: **לו.** קמ"ל אפילו הניחו דשכיחי: **לז.** נ"ל אפילו החזירו התנוחה פטור. מדכתיב ובקוצרכם: **לח.** ר"ל הוא השחיתה בקמה ואינו מייב בתחריות שלה: **לט.** דמדחובת פאה בקוף. הו"ל כלא מכר לו הפאה. ואפילו לא מכר לו קרקע כלל. אבל במכר תציה וקנר תציה כל ג' נותן פאה לעצמו:

מהנשאר במחובר הבעל השדה נותן פאה לכל כן מתבאר ממתני' דלקמן פרק הסמוך מ"ה. שם [אות כז] **הפודה מיד הגזבר**. בעודו במחוב' קודם קצירה עי' לקמן פ"ד מ"ז.

אור גדול

פ"ב ח בתוס' רע"ק [אות כז] ד"ה **הפודה כו' בעודו במחובר קודם קצירה**. אינו מוכרח דאפשר דכיון דהתחיל לקצור בעצמו כבר נתחייב בכל. עי' פ"ג מ"ה. אמנם מהירושלמי דקאמר קצר גזבר חצי חציה משמע כדבריו יעוי"ש היטב:

תוספות אנשי שם

לגי אפשר גי' אחר דאי אמר שני מינין ס"ל אפילו מטים ושעורים כדקאמר בריש (רמ"ז): ול"נ דלא דק דודאי ב' מינין שי"ל ב' שמות אע"ג דלעניו כלאים לא הוי כלאים מ"מ כאן לעניו פאה ודאי הוו ב' מינין וזותן ב' פאות אף כשעשאן גורן ג' דבאר שמע מזונין משמ"כ הכא דתרוייהו מטים מקרו רק שי"ל שם לוי מיטי שחמתים ומיטי לענה בזה מלוי שם עשאן גורן ג' או ב' גרגות וע"ז כ' התי"ט דבאחר מיני מבואה לא נמלאו מלוקים במין ג' דוקא [יין הרקח]: ז בר"ב ד"ה **שדה שקצרוה כותים לעצמן**. ל"ל אפילו מדעת בעלים שמכרוהו לסס ומזר ולקחה מסס דאי בלי רשותו היינו לסטים. ולפ מבניע קאמר לפ מבני היכא דאיהו כבר סלק עלמו ממנה מדעתו אלא אפילו לסטים דבע"כ ולפ עלה על דעתו להסתלק ממנה. ול"מ לסטים דלא שכיח

ציונים

ז **שדה שקצרוה כו'**. מיי' סס פ"ב הל"ל. **קצר חציה**. סס הל"ס. **שחובת הפאה**. מיי' סס רפ"ל ופ"ב הל"ד וס"ו: ח **קצרוה לסטים כו'**. סס פ"ב הל"ס.

שינויי נוסחאות

ז **קרסמוה** נד"ס כרסמוה וכ"כ נב"ב ד"ו וד"פ נהמחלת הדפוס אלא שנמ"ס ומה קורין קרסום כמו גם סס נקוף. **שחובת הפאה** בימו' הקציר וכ"כ נב"ב. **ממה שקצר** ס"ל למה וכ"כ נד"ס:

תוספות חדשים

[משנה ז] **וקצרוה לסטים**. וה"ה קנלו כותים תלמ דנקט לסטים לרבותא ומדע דהא מיכא מ"ד בירושלמי דנלסטים כשקנלוה שלא לאבדה מייב ולסטים דקאמר היינו אפילו יהודים (פר"ח). [משנה ח] **ומכר חציה**. אבל אם מכר תציה וקנר תציה אם לא התחיל לקנור קודם שיכירה כ"ל נותן ממלי שלו אבל אם התחיל לקנור מה שמייב נמחייב וכדלקמן (פר"ח). [שם] **הפודה מיד הגזבר**. פירוש כשפדאה בתחוב אבל אם פדאה בתלוש פטורה (פר"ח).

תום' רעק"א

ז [אות כג] בר"ב ד"ה **שדה. ולא שקצרו פועלי כותים**. כ' הפר"ח בס' מים חיים דמסתברא אף שאינם פועלים כותים כל שקצרוהו לצורך הישראל אף בלא ידיעתו חייב בפאה ועיין פ"א הי"א מהל' תרומות בב"מ ד"ה כתב בא"ח. [אות כד] בר"ב ד"ה **קרסמוה נמלים. קנה השבולת מלמטה**. ואם קרסמוה באמצע אינו מפסיק אא"כ חרש. ברייתא מנחות דף ע"א ופסקה הרמב"ם. [אות כה] בר"ב ד"ה **קרסמוה. לשון יכרסמנה**. וכן הוא בפ"ב מ"ג דשביעית. ח [אות כו] **קצר חציה**. ואם מכר חציה וקצר חציה זה נותן פאה לעצמו. ואם התחיל לקצור ואח"כ מכר חציה

המחובר מה יניח. ומ"ו דגורן תלי וממילא במחובר פאה אחת כדפי' לעיל: ז **שדה שקצרוה כותים**. פי' הר"ב לעצמן. ומשמע שבגזלה קרוה וקנאת קשה היינו קרוה לעטיה. ומ"ו דסיפא בלעטיה ישראל. הא כ"ש הוא דבלעטיה עובדי כוכבים ומזרי כפי' בתרא דב"ק מסתמא לא מייאשי בעלים ובלעטיה ישראל ודאי מייאשי וכיון דמייאשי בלע"ה פטור מעשר הפקר. ומשמע קרוה לעצמן שלקחוה מישראל וקנאוה וחזרו ומכרו העומרים לישראל פטורה. דאילו מכרה לישראל היה לוקח חייב והשתא שקרוה עובדי כוכבים פטורה והיינו דאמרו עלה בב"ק מכאן אמרו נכרי שקנה שדהו ומ"ש נמגייר פטורה ע"כ דדמי ליה דבשעת קנירה היה של נכרי ובא מ"ש ליד ישראל. ומיהו השתא דתני ממי קרסמוה נמלים שברחה הרוח משום דמעיקרא תני קרוה עובדי כוכבים דין ע"י מקח דין ע"י גזלה הדר תני רבותא טפי קרסמוה נמלים או הרוח ומ"מ התבואה היא של בעלים לפ"ה פטורה. ומ"ש הר"ב דאילו קרוה פועלים עובדי כוכבים ליכא למ"ל הוי כקרוה ישראל ע"כ וכ"ה בירושלמי. וע"ע הא אין שלימות לעובדי כוכבים עיין בב"מ פ"ח מהל' תרומה דין י"ח בשם הראב"ד. וגראה דמדרבנן גזלו הא שלא לבטל מצות פאה שכל אחד יקנה ע"י עובד כוכבים ולענין תרומה ממי והיינו כדאמרי' בתמורות דף ס"ז משום בעלי כיס: ח **קצר חציה ומכר חציה**. שכל מכר תחלה ותמ"כ קנה זה נותן פאה על מה שלקח וזה נותן על מה שמייר כדלקמן פ"ג מ"ח במו"ט: **הלוקח נותן פאה לבעל**. פי' פאה של כל השדה אף על מה שקנה המוכר ומיירי שידע הלוקח שהמוכר קנה חציה ולא נתן פאה ושאר מוצא הפאה נקמה מה שקנה הוא וכ"כ הרמב"ם והרע"ב. משמע דכשלא ידע הלוקח וקבור שלא היה למוכר מעולם רק מהפאה שמכר הלוקח נותן פאה לכל. שכל מנכה למוכר מן הדמים דמי חלק הפאה שנותן ממחצה של המוכר דומיא דמתנות ס"פ הזורע לקח חימעו במקצל נותן ומנכה כו':

תוספות אנשי שם

שלא ילפינן נמלים דשכיח. ול"מ נמלים שגוזלין ומגייעין והוי נגד רלונו שלא ילפינן הרוח להכל שאפר שם ופעמים שהמה דמי דידיה היא שהנה במה שאכלה ומ' למחריס ישלמו לו אם ניזק (רמ"ז). ג"ל ע' בס' מ"ס. ולפי' ז"ל דנקט הכא כותים מיידי דליסטים ומינך. ולק' בפ"ד מ"ו מיידי דלקט ושכחה: בתו"ח ד"ה **וקצרו ליסטים**. **וה"ה קצרו כותים כו'**. ג"ל למ"ש הרמ"ז דכותים

היינו מדעת לא שייך למתני פטורה כיון שמוצא הפאה ממה שקנה הניח בקמה זו ומינו יכול לתת להם הפאה שכבר נתחייב וגם הם אין גוזלין בלי רשותו. ולפי' המ"ס דכותים היינו הבעלים שלא"כ נתגיירו פשיטא דלא שייך למתני קנה חציה וקנאו כותים חציה. ול"ע. ותולי כותם הפ"ח אהך דקנאו לעטיה מציה וקנה הוא חציה למציה למתנה לנק'. וקרסמוה נמלים וכרמו משנודעו בו העולות דק"ל להעולות לעניים משום דאין מדם מקדיש דבר שאינו שלו. והכא נמי משהתחיל לקנות נתחייב בפאת כל השדה ואין יכול להפקיע חיוב פאה השייך לכל השדה כ"י ההקדש הלא בשעת מוצאה היתה מיידת שהרי משהתחיל לקנות מומ"י נתחייבה בפאה ועדיין לא הקדישה ועש"ם שהתירך הרבה ועמ"ש התו"ח לק' פ"ד מ"ז ומ"ח ומש"ם. ול"מ היה נ"ל דל"ד לעולות. דהוא של עניים בלא שום מגמי ואפילו הפילם הרוח. ולכך לא חל עליהם ההקדש. אבל בפאה אף שהתחיל לקנות מ"מ אין לעניים בשדה כלום אלא שהבעה"ב מוחזר בלא מכלה ומחוייב להפרים פאה. אבל כ"ז אלא הפרים אם הבאתי במחובר קרוה לעטיה וה"ה קרסמוה נמלים ושברתה הרוח או בהמה פטורה כמ"ש הר"ב אם היה לאם כלה שדה מוזה פאה לעומרים ה"מ היכא דכלה הוא אבל הכא הוא לא כלה. והא דמכר תניא הלוקח נותן פאה לכל היינו דלא מכר לו אלא הזכות שי"ל. וכיון שהוא היה מסור לכלות בקנירה והיה מחוייב להניח הפאה כשיעור ע"כ גם הלוקח ממוייב להניח כל הפאה. ובודאי אם בית הלוקח קרוה לעטיה פטור מכל ולא אמרינן דמלק העניים לא מכר לו דבמת הכל שלו קודם שהפרים אלא שהל עליו החיוב דלא מכלה שלא יקנוט. ומש"כ בהקדש דקנירתה הוי כקרסמוה נמלים ועיין בירושל' כאן אפי' אם הפרה מיד הגזבר קנה אי' הפרה שהקדיש או הפרה מיד הגזבר קנה הבעה"ב קודם שהקדיש ולמה שלקח הוא אחר הפדיון אבל הקנה בדמות הקדש פטור וע' מה"פ שם ול"ע. ואם הקדישה כולה והתחיל הגזבר לקנות ונמ"כ פדאה. לכאורה למ"ש התו"ט בדפ"ק דקנירת השבלת הרשעות הוא כמו מירות בתחומה לעניין מעשר והוא מבואר בירושל' שם ס"כ כמו שמרות ההקדש פוטר ס"כ קנירת השבלת הרשעות פוטר את כולה. ואולי שאני מירות שמעשה מעשה בדמות ההקדש בכל הפירות כולן. ומש"כ קנירת השבלת שלא נעשה מעשה מעשה בגוף שאר השבלים ועמש"ל פ"ד מ"ח. ול"ע שלא מצאתי גילוי לדין זה:

הלכתא גבירתא כללא דפרק ב'

משנה א אין מפרישין פאה משדה לחבירתה. ואלו מפסיקין ליתן מכל אחד פאה לעצמו. א) נהר אע"ג שאין מימיו נמשכין. ב) אמת המים שנעשה בחפירת ידי אדם ומים שבו נמשכין. והעומד באמצעו אינו יכול לקצור בב' השפתיים. ג) ודרך שמעיר לעיר שרחב ד' אמות ומיוחד לאדם ולבהמה ולמשא. והוא שייך ליחיד. או דרך ששייך לרבים מעיר לעיר כלעיל. והוא רחב ט"ז אמות. ד) ושביל היחיד שעשוי לצורך הילוך אדם בין השדות ואינו רחב ד"א. או שביל שבין השדות ששייך לרבים ואינו רחב ט"ז אמה. אם זה או זה קבוע בימות החמה ובימות הגשמים אפי' מיוחד לרבים. ה) אם מפסיק בין ב' השדות קרקע שאינו חרוש ולא זרוע. או שחרוש ואינו זרוע. או שזרוע מין אחד כגון שעורים שזרוע באמצע חיטין. או קצר לשחת. מיהו כשכל א' מב' החלוקות רחב רק ב"א על אורך נ' אמות. אז בכל א' מג' הנ"ל צריך שיהיה ההפסק רק רוחב מעט פחות מרובע. אבל כשכל חלק רחב יותר מנ' על ב' אמות אז בבור וניר צריך שיפסיקו ברוחב רובע שלם. ובזרע אחר סגי ברוחב כ"ש מפסיק:

משנה ב וכשמפסיק הר תלול. עד שאינו יכול לחרוש ב' החלקים עם גובה ההר כאחת. אלא חורש כל חלק בפ"ע או שהיה חריץ עמוק באמצע השדה באופן הנ"ל. כיון שהכל זרוע מצטרף.

משנה ג כל הנך דמפסקי היינו רק בשדה זרעים. אבל בין אילנות לא מפסיקה רק גדר גבוה י"ט. ואם הענפים שבאילנות שמזה ומזה מעורבין יחד ממעל להגדר. גם גדר אינו מפסיק:

משנה ד וכ"כ חרובין שגבוהין מאד עד שהעומד אצל א' רואה את הב' אין הגדר מפסיק. וכ"כ זיתים כל העומדים ברוח א' מהעיר מצטרפין:

משנה ה שדה שזרוע מין א' אע"ג שקצרו או לקטו בב' זמנים. נותן רק פאה א' לכל. מהחלק שיקצור לבסוף ואם היא זרוע ב' מינים כ"א לבד. נותן פאה לכ"א. ב' מיני חיטין וכדומה אז תלוי בזמן לקיטתן דבלקטן בזמן א' נותן פאה א' כשיעור שניהן מאיזה שירצה ובלקטן בב' זמנים נותן פאה לכל א' בעצמו:

משנה ו כך אמרו לנו הסנהדרין שהוא הלמ"מ.

משנה ז קצרוה עובדי כוכבים לצורך עצמן אפילו ברצון ישראל או שקצרוה ליסטין אפילו גזלו גם הקרקע. קרקע אינה נגזלת. א"כ לא הו"ל קצירך או שנשכוה הנמלים כל השבלים או שעקרתן בהמה. או שנעקרו השבלים ע"י הרוח. אע"ג שנשארה התבואה ביד בעלים פטור מפאה. ולא עוד אלא אפי' קצר הוא או שלוחיו חציו הראשון ואח"כ קצרו הנ"ל החצי האחרון. פטור מפאה גם ממה שקצר הוא תחלה דחובת הפאה בקמה הנשאר ואינו חייב באחריותה:

משנה ח אבל קצר א' מהנ"ל החצי הראשון. ואח"כ קצר הוא החצי האחרון נותן חלק ס' ממה שקצר הוא. קצר חציו. ואח"כ מכר החצי האחרון. הלוקח נותן הפאה גם ממה שקצר המוכר. ואפי' אחר שקצר חציו. הקדיש חציו האחרון. הפודה מיד הגזבר וקוצר אח"כ נותן פאה מכל השדה. [מיהו בקצרה הגזבר בעודה הקדש. נ"ל דעכ"פ נותן פאה חלק ס' ממה שקצרו בעלים מקודם. (ועי' רמב"ם פ"ב ממתנת עניים ה"ח)]:

שינויי נוסחאות
פ"ג **אאחת ואחת** נד"ע אחד ואחד וכ"ה נד"ו ונד"ג ובמשנ"ג כמו שהעיד המוי"ט ולא כמו שהדפיסו בשס"ם המדפיס.

תוספות חדשים
פ"ג א [בר"ב ד"ה] **שבין הזיתים כו' וכ"ש שארי אילנות כו' עכ"ל**. כגון שמין בהם כל הדברים המנויס בפ"ג משנה ד' וק"ל (ממהורש"ח זצ"ל):

ראשון לציון
פ"ג א [ברע"ב ד"ה] **שבין הזיתים כו' וכ"ש שאר אילנות**. ר"ל אלו שמין בהן כל הדברים המנויס בפ"ג דפאה מ"ד:

תום' רעק"א
פ"ג א [אות כה] בר"ב ד"ה **שבין הזיתים. ונקט זיתים**. דלב"ש אפילו אילנות שא"ח בפאה מפסיקין כדאיתא בירושל'. הר"ש. [אות כט] בר"ב ד"ה **ב"ש. שלא בשביל האילנות נעשו המלבנות**. ומיירי שיש הפסק בור כשיעור ג' תלמים כדלעיל רפ"ב והכא כשיש אילנות רצופים לא הוי הבור הפסק דהא דזרע מלבן ומלבן ולא זרע כאחד משום הפסק אילנות עשה כן כך ביאר הלח"מ. ועיין בהראב"ד והר"ש שהיה להם גירסא מהופכת בירו' דבמרוחקות מודו ב"ש דאין הפסק האילנות ניכרת כ"כ. ובמקורבות ביותר מודו ב"ה דהוי הפסק.

תוספות אנשי שם
פ"ג א במשנה **אחת ואחת**. הגי' שלפנינו תמוה שכאן ג' אחת ואחת ובדכרי ב"ה וכן בסוף המשנה ג' מאחד. ובמשניות המדפיס הגיהו גם שם מאחת וכ"ה בד"ס אבל לא כן הוא בד"פ ובד"ק ובכרי המוי"ט תמוהים כמו שהעיר שם בד"ס. כי היכן מצא הגי' במשנה אחת ובדברי הר"ב אחד. כי במשניות ד"י ש"ת שעם פי' הר"ב נדפס במשנה אחד ובר"ג אח' נקו על המ"ת: בר"ב ד"ה **שבין הזתים כו' שאין חייבין כו'** ר"ל מה"ת (רמ"ז). ועפ"ג דגפנים נמי מה"ת מיירן מ"מ אין זורעין תבואה ביניהם משום כלאים. וה"ק ש"ס דכריו לפי ר"ת שכתבתי פ"ק מ"ד. אבל לדעת הר"מ דכולהו הכי מדאורייתא ל"ל דנקט זיתים לפי שהיו מצויים ממד בפ"י ובמ"ש המוי"ט לק' רפ"ז ובקמ"ל לפ"ה לא מפסקי (ש"ל). ש"ה דבריו תמוהים דהא דברי הר"ב מועתקים מהירוש'. וה"ק יקשה מהירוש' לדעת הר"מ. וע' במה"פ שם שהעתיק לפי' דר"ל שמין מפורשין למיוב זיתים ע"ש. והיותר נכון במ"ש המו"ת. וכ"ה בפי' ר"י בגרמ"ל המדפיס בפ"ק המדפיס: **ב"ש"א כו' דמפסקי זתים**. זהו לשיטת הר"ב דג' בירושל' בהפך דמרוחקות מודו ב"ש דאין הפסק האילנות ניכר ובמקורבות מודו ב"ה דהוי הפסק. אבל להר"ב ז"ל עיכ"ל שכ' כשיטת הר"מ משמע דטעמא דב"ש דבעבה לב"ש ג"כ נראה שלא נעשו מלבנות אלא לפי שהיה מצוי בהן הפסק האילנות. ולהר"מ ז"ל עיכ"ל דטעמא דב"ש שאין דרך בני"ע להכניס זרעים בין האילנות ובגי' הר"ב ז"ל דמ"ש גם ביו"ד לב"ש מפסקי אלנות. ולהר"מ ז"ל דה"פ לפי שאין דרך בני"ע להכניס כו' וה"ה הכניס ע"כ משום דכיון דאין רלופין נמצאו אלנו כמרוחקין ומאילו אין כאן אילנות כלל ולכך הכניס הזרעים. וא"כ למה זרעם מלבנות אלא ודאי משום שכוון לעשות כל מלבן שהוא בפ"ש. אבל בירלופין ע"כ לומר שזה עשה שלא כדרך בני"ע ומה שעשאן מלבנות הוא בשביל האילנות. וד"ה ס"ל שדרך להכניס זרעים בין האילנות וא"כ אין רואה שכוון לעשות כל מלבן שהוא בפ"ש.

פאה פרק ג

ר' עובדיה מברטנורא

פ"ג א [מלבנות. פי' הר"ב בשביל שעשויות וכו' קרוין מלבנות ולקמן מכתוב טעם אחר בשם הר"ם: **מכל אחת ואחת.** והר"ב העתיק מכל אחד ואחד וכן הוא במשנה לפום בבלי וירושלמי וגירסא נכונה היא שאף שהם הרבים בלשון נקבה מלבנות עם כל זה שם הנפרד מלבן לשון זכר]: **פרק ג א מַלְבְּנוֹת הַתְּבוּאָה[א] שֶׁבֵּין הַזֵּיתִים[ב], בֵּית שַׁמַּאי אוֹמְרִים, פֵּאָה מִכָּל אַחַת אחת ואחד. מכל מלבן ומלבן.** הוחיל ועומדות הערוגות פסקי פסקי ואין מתערבין[2] זו עם זו, קסבר בית שמאי דמפסקי זיתים. [אבל] היכא דלאשי שורות מתערבין מזה לזה, [מודו] דלא מפסקי. ובזמן שהאילנות מרוחקים זה מזה עד שבקרקע בית סאה שהוא חמשים אמה על חמשים אמה אין בו עשרה אילנות, מודים בית הלל שנותן פאה לכל מלבן ומלבן דהוחיל והאילנות מרוחקין נראין[3] הדברים שכל האילנות נעשו המלבנות, ובזמן שהאילנות רלופים ויש עשרה אילנות בפחות מבית סאה מודים בית שמאי שנותן פאה אחת על הכל, לפי שאלו כאלו נטלו כשיש עשרה אילנות בבית סאה:

1 בד"ו הלבנים. 2 בד"ו מתערבות. 3 בד"ו מראין.

פירוש המשניות להרמב"ם

פ"ג א **מלבנות.** הם ערוגות ערוגות מרובעים דומים לדפוס שעושין בו הלבנים והם מרובעות. וכבר פירשנו ששם התבואה נופל על חמשת המינין ומחלוקת ב"ש וב"ה אינו אלא כשיהיו אלו האילנות רחוקות זו מזו כגון שיהיו מהן עשרה אילנות בתוך חמשים אמה על חמשים אמה אבל אם היו רחוקות יותר אין שם מחלוקת שיש לו להוציא פאה

מלאכת שלמה

פ"ג א **מלבנות התבואה כו'.** ז"ל הרמ"ם ז"ל. מלבנות התבואה. היינו ערוגות מרובעות כעין דפוס שעושין בו לבנים שקורי מלבן וכן נקרא רבוע של עץ שקובעין בו הלבנות מלבן כלאמרי בעלמא מלבן של פחמים וכן פי' בערוך. והוחיל ועומדות הערוגות פסקי פסקי ואילן זית בין הבניתם לאין מתערבות זע"ז קסבר ב"ש דמפסקי ונותן פאה מכאו"ח. ובירושלמי מפרש לה מי גרלופין מי במרווחין. [הגה"ה: כתב הר"ם ז"ל בשם הירושל' מה שאין קיימין מי במרווחין אף ב"ש מודו שהוא נותן פאה מכאו"ח. אלא אין קיימין בגרלופין אף ב"ה מודו שהוא נותן פאה מכאו"ח. אלא אין קיימין בגרלופין אף ב"ה מודו שהוא נותן פאה מכאו"ח. מועתק מהמ' הר"ר קולימאן מחנא ז"ל. אלן נלע"ד שר"ע ז"ל העתיק מפי' הרמב"ם ז"ל ומשמע שכך היתה גי' הרמב"ם ז"ל בירושל' וכמש"ם בכ"מ. אלן הם הם הכ"ל ז"ל תפס הלשון המצוי לפנינו בירושל' והיא גירסא הרמב"ד ז"ל שם בהשגות. וע"ש]. **רלאשי שורות מעורבין.** כגון שהערוגות מרכן מצפון לדרום ורחבן ממזרח למערב ואין קוי השורות ממזרח למערב ישרים אלא ז' נכנסת וז' יוצאה בענין שאין האוירין ישרים ורלאשי קוין של נגד רחבן קוי שורות. מודו לב"ה דנותן פאה מז' על הכל. ומה שהקשה ר"ם ז"ל בפי' המשנה במה שפירשתי מ"ש. עכ"ל ז"ל. ובירושל' איתא תנאי היא רבי אומר מלבנות. ותרוייהו לריכי. אילנות לריכי לב"ם דלא"ג דמחייבי לה מפסקי ע"כ. פי' אבל זיתים או שאר אילנות כיון ש"מחייבין בפאה לב"ם ליכא רבותא דהוחיל והן מחייבין בפאה ס"ת דמ"ה ס"ל לב"ם דמפסיקין כלאמרי בעלמא דבת מינה מחריב בה. אבל שאר אילנות דלא מחייבי בפאה ס"ת לב"ם נמי לא מפסקי לכאורה משמע. קמ"ל תנאי היא רבי. ובירושל' מ"ט דב"ם שמין דרך בני"ע להיות מכניסין זרעים בין האילנות. אמינא דב"ם כר' יוסי דאמר שהוא נותן פאה מכאו"ח. כמה דר' יוסי אמר אין דרך בני"ע להיות מכניסין בגלוס בין הירק כן ב"ם אומרים אין דרך בני"ע להיות מכניסין זרעים בין האילנות. ומסיק מסתברא דב"ם יודון לר' יוסי ור' יוסי לא יודה לב"ם. ב"ם יודון לר' יוסי שכן אין דרך בני"ע להיות מכניסין בגלוס בין הירק. ר' יוסי לא יודה לב"ם שכן דרך

י כ י ן — תפארת ישראל — י כ י ן

פ"ג **א.** ערוגות מרובעות: **ב.** רבותא קמ"ל דאפילו זיתים שמייבים בפאה מן התורה. אפ"ה לא מפסקי לב"ה. וכ"ם שאר אילנות:

משנה ראשונה

פ"ג א **ב"ש"א פאה מכל אחת.** פירוש הר"ב כזמן שהאילנות מרוחקין הרבה מודו בית הלל שנותן פאה מכל אחת וכשהן מקורבין מודו בית שמאי וכו'. לשון הרמב"ם בתחלה שהאילנות מרוחקין נראין הדברים שכל שבבלי האילנות נמלך הזרע ועשו מלבנות. ומקורבין ניכר שאחת אחת היא ובשביל אילנות נמלך הזרע ע"כ. והוסיף בכ"מ וכתב הטעם דבמרוחקין שיעור כל מלבן הוא גדול וכדאי ליתפס שאחת ובמקורבין אינו נתפס כשאחת ע"כ. וקשה לפי"ז משמע דמלבנות שאין בהן אילנות כלל פטיעת הלב"ע פאה לכל אחת מק"ו דמרוחקין. ובמתני' דלקמן גבי שבת ותרדל מפרש הר"ב מפני שאין דרכן לזרוע מהן שאחת אחת לפיכך תשובתם כל אותן ערוגות כל אחת כשאחת בתחלה שדרכה לזרוע שאחת לעיתה למה יתפצו הערוגות כל אחת כשאחת. אבל הרמב"ד מביא גירסא הירושלמי בהיפך דשם האילנות מרוחקין פאה אחת על הכל שאין ההפסק ניכר וה"ק כשאין שם אילנות כ"ש דפאה אחת וה"ש וגם הר"ם מביא הגירסא בהרמב"ד. ופשטות דמתני' נמי מוכחת כפי' זה דלמה טעמא משום דכל ערוגה הוי כשאחת

פ"ג א **מלבנות התבואה.** פירוש הר"ב כזמן שהאילנות מרוחקין הרבה מודו בית הלל שנותן פאה מכל אחת וכשהן מקורבין מודו בית שמאי וכו'. לשון הרמב"ם בתחלה שהאילנות מרוחקין נראין הדברים שכל שבבלי האילנות נמלך הזרע ועשו מלבנות. ומקורבין ניכר שאחת אחת היא ובשביל אילנות נמלך הזרע ע"כ. והוסיף בכ"מ וכתב הטעם דבמרוחקין שיעור כל מלבן הוא גדול וכדאי ליתפס שאחת ובמקורבין אינו נתפס כשאחת ע"כ. וקשה לפי"ז משמע דמלבנות שאין בהן אילנות כלל פטיעת הלב"ע פאה לכל אחת מק"ו דמרוחקין. ובמתני' דלקמן גבי שבת ותרדל מפרש הר"ב מפני שאין דרכן לזרוע מהן שאחת אחת לפיכך תשובתם כל אותן ערוגות כל אחת כשאחת בתחלה שדרכה לזרוע שאחת לעיתה למה יתפצו הערוגות כל אחת כשאחת. אבל הרמב"ד מביא גירסא הירושלמי בהיפך דשם האילנות מרוחקין פאה אחת על הכל שאין ההפסק ניכר וה"ק כשאין שם אילנות כ"ש דפאה אחת וה"ש וגם הר"ם מביא הגירסא בהרמב"ד. ופשטות דמתני' נמי מוכחת כפי' זה דלמה טעמא משום דכל ערוגה הוי כשאחת

ב **המנמר**. מלקט שדהו מקומות מקומות דמחזי כמנומר. לשון ונמר מצרפתורמיו (ירמיה יג), שקנר המנומה שמצטלה לשון לשון נשדה: **ושייר קלחים לחים**. לומן שלא נתבשלו: **נותן פאה מכל אחד ואחד**. כשמוכר ללקט הקלחים

לחים שמייר לנמור מפסיק ולאו **וְאַחַת. בֵּית הִלֵּל אוֹמְרִים, מֵאֶחָד עַל הַפֵּלֵּ. וּמוֹדִים, שֶׁאִם הָיוּ רָאשֵׁי שׁוּרוֹת מְעָרְבִין, שֶׁהוּא נוֹתֵן פֵּאָה מֵאֶחָד עַל הַכֹּלֵּ: ב הַמְנַמֵּר אֶת שָׁדֵהוּ וְשִׁיֵּר קְלָחִים לַחִים, רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר, נוֹתֵן פֵּאָה מִכָּל**

ומודים. בית שמאי לגית הלל. ומשכחן כהמי גוונא בפרק ה' דשביעית [משנה ד'] ובמשנה ט' פרק קמא דשבת [ועוד לחמיס] ואע"ג דאין הלכה כבית שמאי ולא נ"מ בהולאתם. וגדולה מזו בפרק ה' דתרומות משנה ד' דפליגי ר"ל ותכמיס אליבא דב"ש וכן בפ"ג דלהלות משנה ג' ועיין רפ"ק דשביעית: **ראשי שורות**. לשון הר"ש למאי דפרשינן דמלנות הס שורות קלה דהוה ליה למימר רלשי מלנות. ויש לפרש דמלשון שדה הלנן [הוא] ע"ש כשמצטלת התבואה מתלנת ומלקטין אותה ולקמן דתנן נמי מלנות הצלים דרכן להלנין ירק שלהן כשמצטלים ועוד לפרש דכל שדה [חוץ משדה המילן נקרא שדה] הלנן ע"ש שהמה זורתת בהן ואין בהן לל כשדה המילן ע"כ: **ב המנמר**. פי' הר"ב שקנר התבואה שמצטלה לשון רלשון. ומפרש בירושלמי מקום הזבלין עולין תחלה. ופירש הר"ם כלומר מקומות המוזבלים יותר בשדה שם התבואה ממהרת לעלות ע"כ. ומעתה במשנה ד' בפרק קמא דתנן התבואה והקטניות בכלל הזה. ובכלל ההוא שלקיטתן כחתת ואפ"ה לא מלינו פטור מפאה השדה שלא מזבל בשיווי וממהרת במקומות המוזבלים משום דמ"מ כל קלא וקלא לקיטתו כחתת. ואין גרעין מצטבל קודם לגרעין והכי נמי בפ"ב גבי אינו מפסיק לאילנות. וזה ידוע שאילנות שהן לפי' ממין אחד אינם מצטלים כאחד. אלא דלקיטתן כאחת היינו לאפוקי תחנה וכיוצא בה שלקיטת פירות האילן האחד אינם כאחת ורלויה לדברי מהירושלמי שהביא הר"ם במשנתנו לענין שבת ואהדל שמואל אמר מפני שאין הרלשון ממתין לאחרון שבהן וכו' על דעתיה דשמואל מפרש מכל קלא וקלא ע"כ הא קמן דלאו בתר שדה אזלינן אלא בתר קלחין. [ועיין לקמן בד"ה מכל אחד וכו' הר"י פליג והכי קיימא לן ומדשמואל נשמע לר"י שפ"ה לומר שחלוקים הס בשאילות]: **רבי עקיבא אומר נותן פאה מכל אחד ואחד**. פי' הר"ב כשמוכר ללקט הקלחים לחים שמייר וכו' והוא לשון הר"ם. והוא שיטת הרלב"ד בהשגותיו פ"ג מהמ"ע שכתב שהמחלוקת אינו אלא על המשוייר לבדו. וכתב עוד וז"ל מ"מ מן הלא המשוייר נוטל מאחד על הכל בכל עניו על מה שליקט ועל מה שמייר כדברי חכמים ע"כ. ועיין במשנה ד'. ואע"ג דלהרמב"ם בשיבורו שטה אחרת בכל זה אני לא נאחי להלאות המעיין בפירושים שויס בהמשנה

פירוש המשניות להרמב"ם

מכל אחד ואחד וכן אם היו יותר קרובים מזה אין שם מחלוקת שהוא מוציא פאה מאחד על הכל [ופירוש ראשי שורות מעורבין הואן תסן ... ראס אלצפוף מכתלטק]. **ב מנמר**. הוא שיזרע מקומות מקומות מן

מלאכת שלמה

נג"ע להיות מכניסין זרעים בין האילנות: **ב המנמר וכו'**. כעורך המנמר פי' הזורע שדהו מינים הרבה. וי"ע קורר מקום ומינים מקום כמו עור הנמר שים בו גוונים הרבה. ע"כ. והירושלמי מפרש לפי שים בשדה מקומות מוזבלין יותר בשאר המקומות התבואה מתצטלת תחלה ופי' הר"ם שירלי"ו ז"ל דלהכי תני מנמר ולא תני הנומר. ע"כ. ופי' הר"ם והרע"ב ז"ל קלחים לחים. שאם נתבשלו כל צרכן לכ"ע ותכמיס ר"ע שבר לאו אתחלתא דקילרה הוא עדיין לחים נחלקו ר"ע ותכמיס ר"ע שבר לאו אתחלתא דקילרה היא ונותן פאה על מה שקנר עתה ופאה אחרת כשיגמור לקנור

המותרים ותכמיס לא תצאי לה הפסק ע"כ. (ועי' בתס"ל פ"ב סוף סי' ג'). וז"ל הר"ם שירלי"ו ז"ל המנמר ר' אתרוג המנומר שמלקט מכאן ומניח כאן. מלקט את המבושלים כ"ל ומניח את הלחין שלא נבשלו ותוזר ומלקט במקום אחר המבושלים דהו"ל מנומר וקאמר ר"ע דנותן פאה מכאו"ע מכל מבושל ומבושל ומן כל לא ולא. שהמבושל הקניר הלא שניתיים מפסיקו. והלא הממוזר הקניר שניתיים מפסיקו דס"ל לר"ע דמבושל בהדי שאינו מבושל שני מינים תשיבי ותמו לזרע אחר. והרלב"ד ז"ל קובר דפלוגתא דר"ע ורבנן אינו אלא על הלא המשוייר לבד: מאחד על הכל. מן הלא

תפארת ישראל

י כ י ן

ג. ולא נתלקו רק בים י' אילנות מפוזרים בג' על ג' אמה. ובמקורבים יותר. מדלמיעקר קאי מודו ב"ש. ובמרוחקים ביותר מודו ב"ה. מדנהאה שלא בשביל האילנות נעשה השדה מלבנות מלבנות דהכי יש רוח הרבה בין האילנות שנשאר ולא זרע אותו אלא ודאי התכוון שיהיה כל מלבן ומלבן שדה לבד (א): **ד.** של הערוגות. ולא נקט רלשי מלבנות. ני"ל דמעורבים לא נקראו מלבנות: **ה.** בכה"ג מודו ב"ש לבית הלל ומבד"ם נשמע לב"ה במרוחקים היו"ד זיתים בטפי מג' אמה: **ו.** קולר תבואה שנתצטל לשון לשון בשדה ומחזי כמנומר: **ז.** שלא נתבשלו:

משנה ראשונה

ב **ר"ע אומר פאה מכל אחד**. ומיירי בשים במקום הניתור שיעור שלשה תלמים דהכי לגאו נתחלת בקניר תשיב לא עדיף מבור ויר

ב ו ע ז

פ"ג (א) **ואילהי"ק** מ"ם אילנות מזרע אחר דמפסיק (כפ"ב מ"ם) והרי הכא כשנטועות י' אילנות על הקרקע שהיא ג' על ג' אמה. יהיה כל אילן מרוחק מחבירו יותר מרובע. והוא הוא המלבן שבין כל אילן ואילן. והרי בכה"ג אמרי התם דזרע אחר מפסיק בכ"ם. י"ל שאני התם דמדזרע הכל כאחת והפסיק ביניהן בתין אחר. ם"מ שהתכוון לעשות כל ג' כשדה בפ"ע. משמ"כ הכא דבשעת זריעת התבואה כבר היו האילנות נטועות. להכי י"ל אולי מקום האילנות הכריחוהו לעשות התבואה מלבנות מלבנות ולא משום שהתכוון לעשות כל אחד שדה לבד. ועוי"ל דהתם הזרע אחר

ציונים

פ"ג א **בה"א**. מיי' פ"ג מהלכות מת"ע הל"ח: ב **המנמר**. מנחות עח: ובתוס' נזיר נו:

שינויי נוסחאות

פאה מאחד בירושלמי פאה אחת. ב **מכל** בד"ם לכל וכ"ה בר"ע.

תוספות חדשים

[תוי"ט ד"ה] **ומודים** כו' נ"מ **בהודאתם** כו' **עכ"ל**. וע"ל לכאן נ"מ דמדב"ם נשמע לב"ה אם מרוחקים י' אילנות ביותר מניח שלא דמודים ב"ה כלכתב הר"ב וק"ל ולכן תני שממע ומודים. ובמשנה ג' תנן ומודים תכמיס להוהות לקלי גם אב"ה דשליק מיניה (שם) וכן כתב הפר"ח.

ראשון לציון

[תוי"ט ד"ה] **ומודים** כו'. **וגדולה מזו בפ"ה דתרומות** כו'. וע' ירלמ תוס' סוכה ט. ד"ה ואם עשתה כו' וע' יסל"מ:

תוספות אנשי שם

שנתבשו אלו כמרוומין ושפיר ס"ל גם ביו"ד לב"ם שנשניל האילנות עשתן מלבנות. וכם ס"ל כ' לנב"ם דיין לומר שתחלה קודם האילנות זרעו לפי שאין דרך כו' ע"ם והוא תמוה לע"כ בלעופין נמי נימא הכא. ותו דבאילנות זקנות שנודאי היו קודם שזרע אלו אינא למימר ול"ע: תוי"ט ד"ה **ומודים** כו' **אליבא דב"ש**. כ"ל דקאמר שם לעתר שהודו ב"ם כו' ואין אלי הדבר בלעתר שהודו דלתך קודם שהודו יכולין לפלוגי אליבא דב"ה. ולי לק"מ דכיון דתנא רע"ק מירוש ומיסרך להכי שפיר הוקרכה המשנה לומר לעתר שהודו לפל"כ גם היה כ"ע מודה שהודו שמותי ופוסק כב"ם בכל דוכתי וב"ם מוסרים הכל. להכי אני לעתר שהודו. וע' תוס' שבת ק"ל ד"ה דר"ע ודלה ז' ד"ה שמותי (להי"מ בשם שו"ת באר יעקב בכללי הסוגיות כלל ל"ח): בא"ד **בפ"ב דאהלות**. לשיטת התם נשיטה מקדם שמרו כו' ס"כ פליגי אליבא

ס"ק מלבנות הצלים שבין מלבנות הירק ומיבא מלבנות שנתבלה מתרוייהו אלא (ש"ל): **ב** במשנה **ושייר קלחים**. לא קלא ס' וע' מפוזרים אלא קלחים רבים במקום ס' וכן במקום אחר וכ"כ